

مجموعه کتب روش‌شناسی تولید دانش با رویکردهای تطبیقی - اسلامی

۹

روش‌شناسی مدیریت استراتژیک پیشرفته

(نظریه‌ها، مدل‌ها، مکاتب، رویکردها، روش‌شناسی، مدل‌ها، تکنیک‌ها،

ابزارها، پارادایم‌های توصیفی، ترکیبی و اسلامی)

تألیف:

دکتر علیرضا عالی‌احمدی

استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

انتشارات تولید دانش

سرشناسه: علی احمدی، علیرضا، ۱۳۳۸
عنوان و نام پدیدآور: روش‌شناسی مدیریت استراتژیک پیشرفته (نظریه‌ها، پارادایم‌ها، مکاتب، رویکردها، روش‌شناسی، مدل‌ها، تکنیک‌ها، ابزارهای پارادایم‌های توصیفی، ترکیبی و اسلامی) - تدوین علیرضا علی‌احمدی
مشخصات نشر: تولید دانش، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۵۲۰ ص: جدول، نمودار؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک: ۵۰۰۰۰۰ ریال ۷-۱۸-۸۶۳۲-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: واژه نامه: ص. ع Ali Reza Ali Ahmadi. Advanced Strategic Management

Methodologies

یادداشت: واژه نامه

یادداشت: کتابنامه

موضوع: برنامه ریزی - مدیریت

موضوع: Strategic Planning Management

رده بندی کنگره ۳۰/۲۸

رده بندی دیویی: ۵۸۷/۲۰۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۱۶۲۴۱

انتشارات تولید دانش

عنوان کتاب: روش‌شناسی مدیریت استراتژیک پیشرفته

تألیف: علیرضا علی احمدی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تعداد: ۱۰۰

حروف چینی: انتشارات تولید دانش

چاپخانه: پیشرفت علم و صنعت

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و جز اینها برای ناشر محفوظ است.
(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

مراکز توزیع و عمده فروشی:

۰۹۱۲۳۰۷۹۵۳۸-۰۹۱۲۲۵۷۶۱۹۱-۰۷۳۲۲۸۰۰۱-۰۲۱-۶۶۴۷۵۰۸۰

«فهرست عناوین فصول»

فصل ۱- نظریه‌های پایه اقتصادی و مدیریتی حاکم بر پارادایم‌ها و مکاتب شکل‌گیری استراتژی و تدوین برنامه.....	۱
فصل ۲- رویکردهای حاکم بر شکل‌گیری استراتژی و برنامه‌ریزی.....	۱۰۳
فصل ۳- مدل‌های شکل‌گیری استراتژی در پارادایم‌های توصیفی.....	۱۵۹
فصل ۴- دیدگاه‌ها و ابزارهای شکل‌گیری استراتژی در پارادایم توصیفی.....	۱۷۳
فصل ۵- ابزارهای برنامه‌ریزی مدیریت استراتژیک در پارادایم تلفیقی.....	۲۱۵
فصل ۶- برنامه‌ریزی استراتژیک، ارزش بنیان با رویکرد عرش به فرش در پارادایم تدبیری-تقدیری.....	۲۳۹
فصل ۷- همراستایی برنامه‌ریزی راهبردی با سیستم‌های عمومی.....	۲۶۹
فصل ۸- طراحی استراتژی‌ها در سطح کلان.....	۲۹۱
فصل ۹- مداخلی بر طراحی استراتژی در شرایط عدم قطعیت.....	۳۶۵
فصل ۱۰- تغییر قواعد پارادایم مبتنی بر نوآوری و تکانه‌تدرین بنیادین.....	۳۹۹
واژه نامه.....	۴۵۸

ما تلفیق بین علوم انسانی غربی و علوم انسانی اسلامی، اگر به معنای مجذوب شدن، دلباخته شدن، مغلوب شدن و جو زده شدن در مقابل آن علوم نباشد، را قبول داریم و اشکال ندارد. (مقام معظم رهبری در دیدار با اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۴/۱۰/۲۹).

ما دانش‌هایی را که امروز فرآورده ذهن، مغز و عقل بشر است، یاد می‌گیریم، آن را که بلد نیستیم با کمال میل می‌آموزیم و به استادمان هم احترام می‌کنیم. اما گرفتن علم از دیگری نباید به معنای این باشد که شاگرد باید با ابد شاگرد ماند، نه امروز شاگردیم، فردا می‌شویم استاد آنها، کما اینکه ما یک در شاگرد ما بودند، اما الان شده‌اند استاد ما، غربی‌ها علم را از ما یاد گرفتند. (از امام معظم رهبری در دیدار با اساتید، معلمان و دانشجویان دانشگاه‌های تهران، ۱۳۸۳/۱۰/۲۹).

باید تلاش کرد، برای اینکه علوم انسان بر پایه‌های اسلامی باشد، با دید اسلامی، با تفکر اسلامی و مبتنی بر جهان‌بینی اسلامی تدوین کنیم. (مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۷۱/۹/۱۹).

ساختار دانش بشری در حوزه‌های علوم اجتماعی و از جمله دین‌شناسی به عنوان یک نظم علمی متشکل از مفروضات و مبانی فلسفی پارادایم‌ها، اصول و تئوری‌های علمی، روش‌شناسی‌ها، دستاوردهای کاربردی مبتنی بر بکارگیری ابزارها و روش‌ها برای حل مسائل و مشکلات اجتماعی است.

مبانی فلسفی هر دانش بطور متعارف متشکل از مبادی معرفت‌شناسی، ارزش‌شناسی، هستی‌شناسی (انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و...) و روش‌شناسی است که معمولاً از آنها به عنوان اجزای یک پارادایم علمی یاد می‌شود. لازم به یادآوری است با آنکه منطق

(ارسطویی، صوری و ریاضی و...) که از قواعد و نحوه صحیح فکر کردن و روش ادراک بحث می کند گفتگو می کند و می خواهد اندیشه و دانش را بشناسد و علم به علم پیدا کند، (و جز فلسفه علم، به معنای عام به شمار می آید) لیکن از آنجا که منطق صوری و ارسطویی چندان توجهی به تجربه و آزمایش علمی نمی کرد، در عصر انقلاب صنعتی، منطق ارسطویی کافی بنظر نرسید و بالضروره روش های دقیق علمی و تجربی ایجاد گردید و به منطق ارسطویی (و منطق ریاضی جبربول) افزوده شد که به نام "روش شناسی و متدولوژی" خوانده می شود.

باید برای عقلانی سازی فرآیند دستیابی و ارزیابی دانش راهی پیدا کند، بر این اساس، بنظر می آمد ماییت، بود و ارزش علم به اعتبار و ارزش "روش تولید و ارزیابی علم" باز می گردد. تلاش برای اهتمام به روش شناسی علم در طول تاریخ بدانجا رسیده است که اساساً در آینده پیش رو، به جای تربیت "دانشمند"، بدنیاال تربیت "روش شناس" باشند، بر این مبنا، اساس علم یعنی "روش مندی" و عالم یعنی "روش شناس" خواهد بود. از این رو روش های تحقیق و تولید علم تلاش می کنند تا با عقلانی سازی فرآیند خود، در چارچوب دانش های معتبرتر از خویش، با یکدیگر رقابت کنند.

سیر فلسفه علوم (و دانش های) حقیقی، از خیر از پارادایم اثبات گرایی به پارادایم تفسیر گرایی و سپس انتقادی متمایل داشته و در دهه های اخیر در بستر پارادایم پست مدرن، سنت پراگماتیسم، تئوری پیچیدگی، پارادایم تلفیقی و... در جریان است. این سیر تحولات در فلسفه دانش نه تنها حوزه های علوم سانی و علوم اجتماعی را متأثر ساخته است، بلکه حوزه های علوم پایه و مهندسی را نیز تحت الشعاع قرار داده است، به گونه ای که به طور مثال شاهد شکل گیری "منطق فازی" در کنار "منطق ریاضی" (جبربول) و منطق صوری هستیم و یا دیدگاه "مکانیک کوانتومی" در کنار "مکانیک نیوتونی"، دیدگاه "تحقیق در عملیات و سیستم های نرم" در کنار "تحقیق در عملیات و سیستم های متعارف"، "رویکردهای کیفی" در کنار "رویکردهای کمی" تحقیق و... تکوین یافته و برای پیشبرد دانش بشری و حل مسایل در حوزه های مختلف علوم، مهندسی، علوم اجتماعی و... مورد استفاده و کاربرد قرار گرفته است. از دیدگاه اغلب صاحب نظران پارادایم های حاکم بر تولید و ارزیابی دانش بشری، هر یک از پارادایم های فلسفه علم دارای مبانی معرفت شناختی، هستی شناسی و روش شناسی مختص به خود است (به جز دیدگاه

طرفداران پراگماتیسم که قایل به حل مسئله به هر طریق ممکن با رویکرد و پارادایم ترکیبی (است).

- پارادایم از دیدگاه بوریل و مورگان مجموعه‌ای از مفروضات در ارتباط با سئوالات معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و روش‌شناسی است که ساختار دانش را در هر حوزه تخصصی و رشته تحصیلی شکل می‌دهد. سئوالات معرفت‌شناسی (شناخت‌شناسی) با راه و روشی که دانش درباره جهان، جامعه و افراد می‌تواند ایجاد و اعتبار بخشی و ابلاغ نماید سروکار دارد؛ سئوالات هستی‌شناسی با ماهیت فیزیکی و مادی جهان، انسان و جامعه سروکار دارد و نهایتاً مفروضات روش‌شناسی به فرآیندهایی می‌پردازد که پدیده و موضوع مورد نظر، بررسی می‌شود تا دانش بر حاصل شود، می‌پردازد. همچنین با توجه به اینکه رابطه محقق با ارزش‌ها و دیدگاه‌ها، محقق یکی از مباحث اصلی معرفت‌شناسی می‌باشد، موضوع ارزش‌شناسی نیز در دایره فلسفه علم یک رکن پارادایم تحقیق تلقی می‌گردد. لازم به یادآوری است، چون دانش علوم اجتماعی از جمله دانش مدیریت با انسان و جامعه (علاوه بر پدیده‌های طبیعی) سروکار دارد، موضوع انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی و تاریخ بعنوان بخشی از هستی‌شناسی متعارف تلقی شده است. بررسی دیگر در جهان بینی توحیدی، عالم هستی نیز با خالق هستی و عالم ماوراءالطبیعه مرتبط است. بنابراین موضوعاتی نظیر خداشناسی، وحی و نبوت‌شناسی، معاد و قیامت‌شناسی، عالم غیب و... نیز جزئی از هستی‌شناسی پارادایم تحقیق در نگرش توحیدی تلقی می‌گردد.

هر پارادایم فلسفه علم، پشتوانه فلسفی برای این سؤال است که ما در یک موقعیت از روش یا روش‌های خاصی برای تحقیق و حل مسئله استفاده می‌کنیم. به عبارت دیگر روش‌شناسی تحقیق، رهنمودهایی برای انجام فعالیت‌هایی است که در یک تحقیق باید انجام شود در حالی که روش تحقیق، توصیف می‌کند که چگونه فعالیت‌های یک تحقیق باید انجام شود تا نتایج معتبر بدست آید، ضمن آنکه مسئله را می‌شود.

پرفسور ایستر بی اسمیت برای ضرورت درک مبانی فلسفی تحقیق چندین جنبه مهم را بدین شرح مطرح می‌کند:

الف - درک فلسفه تحقیق به مشخص شدن طرح تحقیق کمک می‌کند، تا مشخص شود بدنبال گردآوری چه شواهدی باشیم؟ این شواهد را کجا جستجو کنیم؟ و چگونه این شواهد را برای دستیابی به پاسخ سئوالات تحقیق بکار گیریم؟

ب - این امر کمک می‌کند تا محقق، ابتدا تشخیص دهد، کدام تحقیق می‌تواند، پاسخگوی سؤالات تحقیق او باشد و کدامیک نمی‌تواند؟

ج - این امر کمک می‌کند تا محقق به طرح‌هایی متفاوت از تجربیات گذشته خود، حتی طرح‌های تحقیق خلاقانه، دست یابد.

بدون یک مبنای فلسفی مشخص، نتایج یک تحقیق ممکن است، بی معنا و حتی گمراه کننده باشد، بنابراین از دیدگاه اغلب فیلسوفان علم (جز پراگماتیست‌ها) هر تحقیق باید بر بست یک پارادایم مشخص انجام شود تا بین مبنای فلسفی (معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی و...) و متدولوژی‌ها (روش‌شناسی‌ها)، روش‌ها، ابزارها، آن سازگاری وجود داشته باشد و از سوی دیگر این طرح تحقیق و نوع سؤالات، حقیقت است که متدولوژی و بدنبال آن، روش تحقیق را تعیین می‌کند. پای‌بندی به این موضوع، تضاد بین فرآیند تحقیق و نتایج تحقیق را مرتفع می‌سازد.

لازم به یادآوری است که هستی‌شناسی و روش‌شناسی هر مکتب معرفت‌شناسی (شناخت‌شناسی)، متأثر از عام روشی حاکم بر آن مکتب بوده که با برداشت و نحوه بیان و شیوه سخنوری و ابزارشناسی اندامندان آن پارادایم در هر عصر و زمانه ارائه می‌شود. قبل از انتخاب روش تحقیق و ابزارها، محقق باید موضوع تحقیق خود را بشناسد و آنرا بر یکی از مکاتب معرفت‌شناسی و پارادایم نظیر آن استوار نماید. - ما بر این باوریم که چارچوب فکری (پارادایم) حاکم بر توسعه دانش در آینده، جهان‌بینی اسلام ناب محمدی (ص) خواهد بود. اما ما در این "مجموعه کتب روش‌شناسی تولید دانش با رویکرد تطبیقی - اسلام" مکتب معرفت‌شناسی اسلام و مبانی و مفروضات هستی‌شناسانه آن را به نقل از اندیشمندان اسلامی احصا نموده و در مقایسه با اجزای سایر پارادایم‌های فلسفه علم متعارف، آن را به گونه‌ای که، لیکن آنچه بکارگیری این مبانی و مفروضات را برای تولید دانش و حل مسأله محدود می‌کند، دامنه روش‌های تحقیق و ابزارهای متناظر با همه آنهاست، لذا در این مجموعه سعی کرده‌ایم که به موازات معرفی روش‌های تحقیق ذیل هر یک از پارادایم‌های متعارف دانش بشری به طراحی و تبیین روش‌های متناسب با مبانی و مفروضات جهان‌بینی اسلامی پرداخته شود و روش‌هایی مناسب برای تحقیق ذیل جهان‌بینی اسلامی ارائه شود لیکن هنوز

در نیمه راه هستیم و دست یاری به سوی همه اندیشه‌ورزان جهان اسلام، روش‌شناسان و نظریه‌پردازان توسعه دانش دراز می‌کنیم.

در مورد روش‌شناسی و روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی مورد نیاز جامعه اسلامی، دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که مؤلفین این مجموعه در جلد ۱ مجموعه کتب روش‌شناسی بدان پرداخته‌اند و به معرفی مبانی فکری پارادایم‌های اثبات‌گرایی، تفسیری - برساختی، انتقادی ساختارشکن، ترکیب‌گرا، پیچیدگی، پست مدرن، پرداخته و ضمن نقد و ارزیابی این پارادایم‌ها، به تبیین پارادایم اسلام تعالی‌بخش (با عنوان پارادایم تقدیری - تدبیری) پرداخته. روش‌شناسی‌های تأسیسی؛ تطبیقی - امضایی؛ کمی، کیفی، آمیخته؛ تعارض‌یاب؛ حال - نه روش‌های آینده‌شناسی و آینده‌نگاری را ذیل آن معرفی نموده‌اند. همچنین در جلد ۱ به معرفی پارادایم‌های متعارف دانش‌سازمان و مدیریت پرداخته و سپس تبیین بار، ایم مدیریت اسلامی و روش‌های پرتوافکنی ارزش‌های اسلامی و رویکردهای کلم، فناور، بر فرآیندها و زیرساخت‌های تحقق اهداف عالی و مأموریت‌های فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی در جمهوری اسلامی پرداخته‌اند.

مؤلفین در جلد ۲- به معرفی انواع روش‌های نظریه‌دازی و ارزیابی و تست نظریه‌های راهنمای عمل پرداخته‌اند و پیوستگی میان مابذیر بین پارادایم‌ها، استراتژی‌ها، رویکردها و طرح‌های تحقیق با نظریه‌پردازان در علوم اجتماعی را مطرح کرده‌اند، ضمن آنکه به مقایسه پارادایم‌های متعارف علوم بشری با مختصات پارادایم توسعه دانش و علوم انسانی اسلامی پرداخته‌اند.

مؤلفین در جلد ۳- به معرفی انواع روش‌های تولید دانش ناشی از ترکیب و تلفیق دانش مکتوب تا دانش ضمنی موجود در اذهان دانشمندان و خبرگان پرداخته‌اند و روی چگونگی فراتحلیل مطالعات کمی و فراتلفیق مطالعات کیفی به تفصیل ارائه کرده است. و نهایتاً روش‌های تفسیر موضوعی متون دینی و اسلامی و روش هرمنوتیک از دیدگاه اسلامی بررسی و نتیجه‌گیری شده است.

مؤلفین در جلد ۴- با توجه به اهمیت تحلیل روابط علی - معلولی در علوم اجتماعی (تحلیل دلایل وقوع پدیده‌های اجتماعی) از دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان بررسی کرده‌اند و انواع روش‌های تبیین روابط علی - معلولی را معرفی نموده‌اند و آنگاه روش‌های

تحلیل روابط علی - معلولی و سنجش اثرگذاری علت‌ها روی معلول‌ها معرفی گردیده و سرانجام روش تحقیق علی تطبیقی کیفی برای بررسی سرنوشت تمدن‌ها و انقلاب‌ها در سطح کلان معرفی گردیده است.

مؤلفین در جلد ۵- پارادایم‌های حاکم بر تفکر و روش‌شناسی‌های سیستمی و تحقیق در عملیات نرم را معرفی و مورد مقایسه قرار داده‌اند، آنگاه بسیاری از روش‌های تحلیل سیستم‌ها و تحقیق در عملیات نرم معرفی گردیده و سرانجام کاربرد هر یک از روش‌های سیستمی نرم در حل مسایل جامعه اسلامی به نقل از تحقیقات موجود در کشور، معرفی شده است.

مؤلفین در جلد ۶- روش رویش نظریه‌ها (روش داده بنیان) را به عنوان یکی از روش‌های پرکاربرد برای تولید دانش بومی و توسعه دانش موجود بکمک دانش ضمنی و چگونگی بکارگیری آن معرفی نمودند و نتایج مطالعات موردی فراوانی که با روش‌شناسی رویش نظریه‌ها انجام شده است را بصورت تفصیلی ارائه کرده‌اند. سرانجام نرم‌افزارهای کامپیوتری قابل استفاده برای بکارگیری این روش معرفی گردیده است.

در جلد ۷- روش‌های آینده‌نگار، یکی از تطبیقی به تفصیل معرفی گردیده و کاربرد آن برای پیش‌بینی تغییرات در حوزه حکیم و تربیت به صورت مطالعه موردی ارائه شده است. همچنین سعی شده است موضوع آینده‌نگاری و آینده‌شناسی از دیدگاه اسلام مورد بررسی قرار گیرد.

مؤلفین در جلد‌های ۸ و ۹- با نگاهی فلسفی مبتنی بر پارادایم‌های کتاب، رویکردها، نظریه‌های دانش مدیریت استراتژیک به معرفی روش‌شناسی‌ها، فرآیندها و ابزارهای برنامه‌ریزی استراتژیک بصورت مقایسه‌ای در پارادایم‌های تجویزی، توصیفی، تدبیری و تقدیری - تدبیری پرداخته‌اند و به تفصیل مبتنی بر جهان‌بینی اسلام و چگونگی مواجهه اصول اعتقادی و باورهای تحول‌آفرین، اخلاق و ارزش‌های اسلامی، احکام و قواعد فقهی در تحقق چشم‌انداز، آرمان‌ها و مأموریت‌های راهبردی را در سطوح بنگاهی تا بخشی و ملی معرفی کرده‌اند.

جلد ۸ کتاب نگرش جامع بر مدیریت استراتژیک با رویکرد روش‌شناسانه است که قبلاً بارها به زیور طبع آراسته شده است و اکنون هجدهمین نوبت چاپ خود را با تغییرات اساسی مشتمل بر پارادایم‌ها، رویکردها، مدل‌ها به توسعه و معرفی پارادایم تقدیر - تدبیری و روش‌های عملیاتی برای نقش‌آفرینی ارزش‌های اسلامی در فرآیند برنامه‌ریزی پرداخته و حتی ابزارهای برنامه‌ریزی راهبردی را با نگاه ارزش بنیان به جامعه اسلامی عرضه می‌نماید.

مؤلفین در ۱۰ تا ۱۲ به کاربرد "روش‌شناسی عرش به فرش" به تفصیل پرداخته‌اند، و چگونگی بکارگیری رویکرد برنامه‌ریزی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی را در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و علمی و فناوری (که حاصل کار مطالعات گروهی در ۱۵ حوزه کاربردی است) را برای مدیران، برنامه‌ریزان، دانشجویان و دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی راهبردی رویکرد اسلامی - تطبیقی معرفی می‌نمایند. در این سه جلد بخوبی نقش جهان‌بینی اسلامی، ارزش عقاید مدیران مسلمان، اخلاق و ارزش‌های الهی، احکام و قواعد فقهی در طرح‌ریزی راهبردی و اجرای برنامه‌ای راهبردی ارزش بنیان به نمایش درآمده است و چگونگی شکل‌گیری ارکان چهارگانه برنامه‌های بلندمدت تا کوتاه‌مدت را با نگاهی بومی، اسلامی - تطبیقی نشان می‌دهد. برای این اهداف کیفی حاصله از پرتوافکنی ارزش‌های اسلامی، رویکردهای علم و فناوری و اهداف عالیه و مأموریت‌های سازمانی بر روی فرآیندهای عملیاتی و زیرساخت‌های آنها حرکت برای اصلاح وضع موجود سازمان‌ها، با رویکرد آینده‌سازی و یا صیانت از دستاوردهای کنونی در قالب برنامه‌های بلندمدت تا کوتاه مدت نشان داده شده است.

این ناشر تهیه این مجموعه کتب روش‌شناسی را برای کلیه کتابخانه‌ها، دانشگاهی، حوزوی و مطالعه آن‌ها را به کلیه اساتید و مدرسین روش تحقیق، دانشجویان رشته‌های فلسفه، علم، فلسفه علوم اجتماعی، علوم اجتماعی، مدیریت و مدیریت اسلامی و سایر علاقمندان و محققان دست‌اندرکار تولید دانش با رویکرد اسلامی و بومی توصیه می‌نماید. این مجموعه به گونه‌ای تدوین شده است که هر مجلد، به تنهایی برای مطالعه دانشجویان و اساتید قابل استفاده است با آنکه، موضوع تمامی آن‌ها روش‌شناسی تحقیق می‌باشد.